

**UNIVERSITATEA LIBERĂ INTERNAȚIONALĂ DIN MOLDOVA**

Cu titlu de manuscris  
C.Z.U: 73/75(043.2)

**COJOCARU STELA**

**PICTURA CA FENOMEN PLASTICIZATOR AL  
GÂNDIRII ASOCIATIVE**

**651 STUDIUL ARTELOR ȘI CULTUROLOGIE**

**651.01 TEORIA ȘI ISTORIA ARTELOR PLASTICE**

**REZUMATUL**  
**tezei de doctor în științe umanistice**

**CHIȘINĂU, 2025**

**Teza a fost elaborată în cadrul Școlii doctorale ULIM a Universității Libere Internaționale din Moldova.**

**Conducător științific:**

**FLOREA ELEONORA**, doctor în studiul artelor, profesor universitar

**Membrii Comisiei de îndrumare:**

1. **BRIGALDA-BARBAS ELEONORA**, doctor în studiul artelor, conferențiar universitar
2. **URSACHI RODICA**, doctor în studiul artelor
3. **STARȚEV ALA**, doctor în studiul artelor

**Componența Comisiei de doctorat:**

1. ȘLAPAC Mariana, doctor habilitat în studiul artelor, membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, cercetător științific principal la Institutul Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei – Președinte
2. FLOREA Eleonora, doctor în studiul artelor, profesor universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice – Conducător științific
3. BRIGALDA-BARBAS Eleonora, doctor în studiul artelor, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „I. Creangă” – membru al comisiei de îndrumare, membru-referent
4. MALCOCI Vitalie, doctor în studiul artelor, conferențiar universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova – membru-referent
5. SAVIȚKAIA-BARAGHIN Iarîna, doctor în studiul artelor și culturologie, conferențiar universitar, Maestru în Arte, Șef Departament Arte Decorative și Sculptură, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice – membru-referent
6. PLATON Liliana, doctor în studiul artelor și culturologie, lector universitar, Universitatea Tehnică a Moldovei – membru-referent

Susținerea va avea loc la data de 27 martie 2025, ora 13.00 în ședința Comisiei de doctorat din cadrul Universității Libere Internaționale din Moldova pe adresa: MD-2012, mun. Chișinău, str. Vlaicu Pârcălab, 52, bir. 212

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Universității Libere Internaționale din Moldova și pe pagina web a Universității Libere Internaționale din Moldova (<https://ulim.md/doctorat/sustinerea-tezelor-de-doctorat/>) și Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare ([https://anacec.md/ro/content/titluri-%C8%99tiin%C8%9Bifice](https://anacec.md/ro/content/titluri-%C8%99tiin%C8%9Bifice))).

Rezumatul a fost expediat la data de 26 februarie 2025.

**Secretar științific al Consiliului Științific ULIM,**

**ROBU Elena**, doctor în științe economice, conferențiar universitar \_\_\_\_\_

**Conducător științific:**

**FLOREA Eleonora**, doctor în studiul artelor, profesor universitar \_\_\_\_\_

**Autor**

**COJOCARU Stela** \_\_\_\_\_

## CUPRINS

|                                                  |    |
|--------------------------------------------------|----|
| REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII.....           | 4  |
| CONȚINUTUL TEZEI.....                            | 10 |
| CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI .....          | 22 |
| LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI..... | 26 |
| ADNOTARE .....                                   | 28 |
| ANNOTATION.....                                  | 29 |
| DATE DE TIPAR.....                               | 30 |

## REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

### **Actualitatea și importanța temei de cercetare:**

Interesul și controversele discursurilor generate de fenomenele artistice și practicile creative moderne, abordările netriviiale în studiul acestora, prin prisma diferitor tipuri de gândire (analitică, științifică, critică, comunicațională, informațională, asociativă), impun o cercetare interdisciplinară a temei și domeniului de referință (istoria și teoria artei, sociologia artei, culturologia, filosofia artei, semiotica, psihologia artei, teorii informaționale și comunicaționale ș.a.), bazată pe analize filosofico-estetice, semiotice și psihologice, desfășurate simultan pe două direcții: 1) natura și structura generică a operei de artă; 2) sondarea actelor interne ale conștiinței și structurilor acesteia (conștient, subconștient, inconștient) în momentul creației, când are loc activarea unor stări mentale și emoționale complexe.

Distincția semnificativă dintre filosofia artei și filosofia trăirii estetice astăzi devine o necesitate pentru a înțelege limbajul ei inedit, surprinderea și descoperirea practicilor intelectuale creative specifice. Impactul operei și a creației, actele interne ale conștiinței, stările mentale implicate în procesele de contemplare artistică, explorarea celor mai adânci straturi ale psihicului uman în raport cu esteticul sunt argumentate cu justificări teoretice nedepline. Plecând de la acest aspect ambiguu al esteticii actuale, prezentul studiu „Pictura ca fenomen plasticizator al gândirii asociative” propune explicit și sistematizat o cercetare conceptuală și teoretică printr-o abordare sistemică interdisciplinară a argumentelor științelor filosofice, semiologice, semiotice, istorice, informaționale, psihologice, biologice, neurologice ș.a.

Demersul științific analizează fenomenul gândirii asociative implicat în pictură și este condiționat de interesul societății actuale pentru semiotica, filosofia și psihologia artei, aspectele analitice mai adânci ale actului de creație și lipsa unor cercetări complexe, critice în acest domeniu. Acceptul viziunii sistemice (L. Bertalanffy) a făcut posibilă încadrarea noțiunilor specifice, aparent detașabile, în cercetarea dată prin sesizarea unor asociații între ele și a elementelor semnificative. Abordările semiotice au structurat tipajele semnelor plastice și semnificațiile acestora; teoria informației a facilitat conturarea unei viziuni holistice asupra picturii, permițând înțelegerea mai clară a caracterului informațional al acesteia, propunând o serie de concepte, acceptate și în estetică, care prin colaborare au conturat latura informațională (cu caracterul său sistemic și integrator) a operei de artă.

Pictorii încep să creeze o realitate nouă, aproape de irațional și dincolo de obișnuit. În acest context apare un nou tip de relații între artist și public, nu tocmai loial, iar în artă începe să prevaleze funcția ontologică și gnoseologică. Postmodernismul a dus la extinderea granițelor artei, unde în vizorul apropiat al artistului vine Ideea, Conceptul. Toate aceste căutări și ruperi de

la tradițional, refuzul figurativului obiectiv, abstractizarea reprezentărilor, iluzia obiectivității și realității nemijlocite au dus la infiltrarea gândirii asociative ca fenomen plasticizator în pictură, bazată pe un bogat limbaj vizual plastic, asociativ-simbolic. *Opera de artă finită astfel dobândește virtuțile unui mesaj vizual plastic specific și complex, care este dezvăluit receptorului prin conținutul său asociativ-simbolic.*

**Cadrul cronologic și geografic** al cercetării include fenomenul universal și național al picturii și artelor plastice. Vastitatea segmentului temporal și a cadrului geografic impune o expunere generalizată a teoretizărilor deduse.

**Gradul de studiere al temei de cercetare.** Viziunea complexă asupra temei prezintă diferite aspecte novative interdisciplinare dezvăluite de cercetări analitico-științifice în domeniu, studii filosofice, semiotice, artistice, culturale, sistemice, informaționale, psihologice ș.a.; analiza asociațiilor artistice și psihologice, a semnelor plastice, a aspectelor semiotice și semnificativ-simbolice a mijloacelor artistice și, a codurilor culturale, a relațiilor sinestezice și confluențelor dintre diferite genuri de artă, a particularităților compozițiilor picturale asociative, a simbolismului imaginii, a aspectelor aplicativ-practice ale fenomenului și metodelor picturii asociative.

În urma examinării literaturii de specialitate referitoare la fenomenul gândirii asociative implicat în estetică, la delimitările teoretice conceptuale ale artei și procesului de creație se atestă că până în prezent aspectul asociativ-simbolic al picturii nu a devenit obiectul unui studiu multilateral și complex. Cercetările în acest domeniu sunt lacunare și fragmentare, se remarcă o analiză incompletă a acestui tip de pictură în general. Unii autori pun în evidență anumite referințe și particularități ale compozițiilor asociative, ale semnelor plastice și semnificativului acestora, unele aspecte legate de simbolismul imaginilor și configurația lor metaforică, reflecții analitice și de sinteză asupra limbajului vizual artistic, tendințele creative moderne și contemporane. Din punct de vedere istoriografic, s-a cercetat fenomenul gândirii asociative în cadrul picturii universale și a celei naționale, biografia și analiza creației artiștilor plastici, repertoriul lucrărilor realizate, maniera plastică. S-au identificat publicații ce descriu evoluția artelor plastice și a picturii moldovenești, precum și cercetări analitice științifice asupra problemelor în spațiul cromatic și formal al tabloului autohton.

Interdisciplinaritatea temei a impus studiul de surse bibliografice și publicații din diverse domenii: 1) semiotică: Y. Lotman, U. Eco, T. Sebeok, G. Barthes, C. Pierce, F. Sausure, D. Micu, G. Georghiu, C. Ailincăi, A. M. Apostrofoaie-Iftimi, E. Abrudan, N. Suciu, S. Șaptefrați; 2) artă: P. Francastel, I. Daghi, M. Bartos, R. Berger, D. Cruceru, Z. Dumitrescu; cercetători și plasticieni autohtoni ca: E. Florea, E. Brigalda, R. Ursachi, T. Stăvilă, T. Zbârnea, L. Toma, C.

Spînu, L. Platon; 3) cercetări analitico-științifice și filosofico-estetice: simbolismul lui M. Eliade și G. Durand, imaginarul lui G. Bachelard, J.-J. Wunenburger, „Estetica” lui T. Vianu, conturările lui L. Blaga, mitocritica lui R. Vulcănescu; 4) psihologie: studiile lui K. G. Jung, S. Freud, L. Vâgotski, H. Delacroix, M. Zlate, M. Roco, I. Moraru, G. Popescu, T. Abt, N. Dumitrașcu, C. Enăchescu, V. Preda, C. Mincu, I. Holdenici, B. Edvards, N. Burducea (studiu al fenomenului sinesteziei artistice), V. Zamfirescu (implicarea inconștientului în acte artistice), Iu. Koloșina, O. Korepanova, A. Kopîtina, L. Lebedeva, Iu. Nikanorova, N. Tarakanova, K. Teilor, I. Levin. Teoreticienii T. Vianu, R. Arnheim, V. Mašek, M. Dufrenne, L. Mocan-Vozian au conturat structurile percepției vizuale și receptării estetice.

Au fost analizate reviste științifice de profil, albume și cataloage ale operelor realizate de specialiști în domeniul artelor vizuale, publicații științifice scrise de criticii de artă din Republica Moldova: C. Spînu, L. Toma, T. Stăvilă, C. Ciobanu, E. Brigalda, și de peste hotare: C. Ailincăi, C. Nae, C. Prut, V. Florea, J. Paseron, P. Francastel, M. Popescu, N. Laneyrie-Dagen ș.a.; studii privind problema compozițională și semantică a tabloului pictural, publicate de M. Bartos, I. Truică, T. Mocanu, N. Volkov, E. Șorohov ș.a. Investigațiile în domeniu vizează și lucrări ce descriu evoluția istorică, organizarea plastică compozițională, tratarea realității și spațiului, semnificația și simbolismul imaginii, subiecte tematice, maniere și tehnici picturale, genuri și stiluri artistice din diferite perioade de timp. S-au studiat și materiale bibliografice referitoare la științele comunicării. Semantica formelor și culorilor în spațiul plastic este dezvăluită de cercetările pictorului teoretician W. Kandinsky despre culoare și formă, care stabilește un model cromatic propriu, A. Pleșu, M. Duțu și H. Focillon tratează forma, P. Francastel și P. Klee definesc figurativul. Semnificația culorii au dezvăluit-o și autorii M. Mardare, B. Bazâma, D. Micu, D. Mihăilescu, L. Vîgotskii, I. Șușală, O. Bărbulescu, M. Trofim, I. Țăgulea, R. Ursachi ș.a.

Edițiile din anii postbelici timpurii referitoare la studiile artelor plastice din RSS Moldovenească atestă o analiză insuficientă a picturii, fapt marcat de influența ideologică a timpului. Imaginea pictată urmărea expunerea conținutului ideologic al vieții socialiste, al subiectelor angajate redată în mare parte prin mijloace narativ-descriptive și metode realiste. Edițiile din anii '60 -'70 ai sec. XX includ deja explorări ale limbajului plastic pictural, reflecții simbolico-asociative asupra culorilor și formelor, tendințe creative naționale, publicații ce conțin adeseori opinii contradictorii referitoare la metodele creative moderne considerate „formaliste”, în contravenție cu metoda realist-socialistă. Prezenta cercetare s-a axat și pe biografiile de creație ale unor artiști universali și autohtoni. Studiile scot în evidență maniera plastică, stilul, repertoriul lucrărilor realizate, evoluția creației pe parcursul vieții, prin intermediul albumelor și

cataloagelor operelor realizate de specialiști în domeniul artelor vizuale (T. Stăvilă, C. Ciobanu, L. Toma, E. Brigalda-Barbas ș.a.). O viziune calitativ nouă asupra artelor plastice naționale se stabilește după anii '80 ai sec. XX în scrierile criticilor de artă L. Toma, C. Spînu, T. Stăvilă, T. Zbârnea ș.a., lucrări și publicații ce prezintă pictura națională în contextul evolutiv al schimbărilor socio-culturale și artistice din țară și din afara ei.

Cultura vizuală astăzi este studiată activ de semiotică, filosofie, științe comunicaționale și informaționale, neurobiologice, psihologie. Importante sunt și cercetările în antropologia contemporană, sociologia artei (V. Bulat, L. Blaga, D. Cruceru). „Metoda de cercetare (semiotică, filosofică, psihologică etc.) a esteticii moderne pornește de la forma operei de artă, analiza funcțională a elementelor și structurii ei, interpretarea hermeneutică și semantică posibilă până la reconstituirea reacției estetice și stabilirea legilor ei generale, conștientizării și înțelegerii ei” (L. Vîgotskii). Astfel, examinarea literaturii de specialitate, a studiilor realizate în domeniul picturii și laturii sale asociativ-simbolice cuprinde diverse aspecte: istorice, stilistice, organizațional-structurale, tratarea realității (realist, abstract, simbolic) în spațiul plastic, semnificația semnelor plastice și al imaginii, a obiectelor reprezentate în tablouri, a subiectelor tematice etc.

În consecință, problema asociativului semnificativ-simbolic în imaginea artistică a aspectelor comunicaționale, semiotice, culturale, filosofice și psihologice ale picturii sunt cercetate incomplet, fragmentar sau tangențial, fiind bazate adesea pe opinii contradictorii, limitate la anumite perioade de timp, artiști sau opere. Aceste momente creează impedimente serioase în procesul de înțelegere, cunoaștere și receptare corectă a unei opere picturale, și, ca rezultat – în estimarea și valorizarea adecvată a acestui gen important de artă. Analiza incompletă a acestor laturi semnificative ale picturii impune un studiu complex interdisciplinar.

**Scopul cercetării** constă în stabilirea influenței și impactului gândirii asociative ca factor plasticizator în pictură și a rolului acesteia în formarea viziunii artistice, a conceptelor asociativ-simbolice, a semnificației mijloacelor artistice și semnelor plastice.

**Obiectivele cercetării.** S-au delimitat următoarele:

- 1) analiza resurselor științifice, didactice și metodice dedicate artelor plastice, a repertoriului bibliografic referitor la tema tezei;
- 2) identificarea, sistematizarea și clasificarea tipurilor de asociații artistice;
- 3) determinarea interferențelor stilistice, conceptuale, sinestezice, culturale, etc. ale compozițiilor picturale;
- 4) elucidarea caracteristicilor semnificative ale elementelor structurale și ale modalităților de rezolvare plastică a unei compoziții picturale asociative;

5) valorificarea aspectelor semiotice și comunicaționale ale semnelor plastice și ale semnificațiilor simbolico-asociative ale acestora;

6) evidențierea aplicațiilor teoretice și practice ale metodei asociative de pictură în scopuri educaționale, creativ-artistice, psihotehnologice;

7) examinarea picturii de șevalet din Republica Moldova în context asociativ-simbolic.

**Ipoteza de cercetare** este axată pe studiul complex al picturii ca fenomen plasticizator al gândirii asociative, prezența și impactul acesteia în spațiul plastic. Activitatea de cercetare s-a desfășurat conform temei proiectului și ipotezelor enunțate:

1) fundamentarea și descrierea fenomenului gândirii asociative ca factor plasticizator în pictură;

2) stabilirea legăturilor sinestezice între diferite genuri de artă;

3) evaluarea valorilor semantice ale asociațiilor artistice în lucrările artiștilor;

4) dezvăluirea caracterului comunicațional informativ și semantic al imaginii artistice picturale și mecanismului de receptare al acesteia;

5) determinarea condițiilor de evoluție și dezvoltare ale asociativului simbolic în creația picturală, tendințele și viziunile plastice contemporane ale artiștilor, a valorilor de ordin plastic și semantic din substratul operelor.

**Metodologia cercetării.** Prezenta investigație este preponderent analitică, sintetică, deductivă, teoretică și aplicativă, fiind axată pe identificarea și tipologizarea asociativului și aspectului semantic al operei plastice picturale. Având un caracter interdisciplinar (artă, pictură, literatură, semiotică, filosofie, științe informaționale și comunicaționale, psihologie ș.a.) s-au aplicat următoarele:

1) *metode de cercetare științifice:* analiza, sinteza, inducția, deducția, comparația, generalizarea, analogia, studiul de caz, documentarea, descrierea și selectarea materialului empiric;

2) *metode de cercetare specifice artelor plastice:* analiza istorică, cercetarea teoretică, comparativă, formal-stilistică, studiul critic al izvoarelor istorice, studiul bibliografic (literatură, anuare, cataloage de artă, surse istorice, biografii ale artiștilor, reviste de artă);

3) *metode de cercetare aplicate în științele comunicării și psihologie:* analiza calitativă, observarea, descrierea, compararea, studiul de caz, metoda analizei produselor activității, analiza psihologică (metode proiective). S-au aplicat de asemenea și metode de analiză semiotică a imaginii vizuale, de generalizare, metoda deductivă de formulare a concluziilor de la particular la general ș.a.

**Noutatea și originalitatea științifică a lucrării** rezidă în investigarea detaliată a prezenței și impactului gândirii asociative ca factor plasticizator în pictură, elaborarea și prezentarea în premieră a unei cercetări științifice complexe interdisciplinare asupra acestui fenomen, stabilirea semnificațiilor și simbolismului asociațiilor în substratul plastic și semantic al operelor de artă.

**Problema științifică soluționată** rezidă în: 1) prezentarea importanței studiului aspectelor asociative, semiotice, filosofico-culturale, comunicaționale și psihologice ale picturii pe plan teoretic în contextul educației și învățământului, dezvoltării personalității umane; 2) stabilirea tipurilor de asociații artistice, ale semnelor plastice și ale elementelor structurale ale compozițiilor asociative și semnificațiilor acestora; 3) conturarea direcțiilor aplicative ale metodelor picturii asociative pentru educație și învățământ, dezvoltarea personalității umane, cunoașterea limbajului vizual și receptarea corectă.

**Semnificația teoretică:** valorizarea științifică a fenomenului gândirii asociative ca factor plasticizator în pictură; studiul evoluției picturii de la asociativul figurativ la cel abstract conceptual; sistematizarea tipurilor de asociații artistice; dezvăluirea specificului compozițiilor asociative; evaluarea semnificațiilor semnelor plastice și mijloacelor artistice. S-au cercetat interferențele stilistice, compoziționale și conceptuale cu alte genuri de artă (fenomenul sinesteziei). Prezentul demers, atât sub aspect teoretic, cât și aplicativ, prin soluțiile metodologice propuse, introduce în circuitul științific materiale informative noi necesare pentru studierea domeniului artelor plastice, prin confluența interdisciplinară cu științe precum: semiotica, filosofia, culturologia, psihologia, teoriile informaționale.

**Valoarea aplicativă** constă în identificarea unor noi posibilități de evaluare teoretico-științifică a fenomenului gândirii asociative prezent în spațiul plastic pictural prin metodologia propusă. Implimentările aplicative practice ale asociațiilor artistice și psihologice dau rezultate marcante în studiul limbajului vizual plastic, în receptarea corectă și adecvată a operelor, în psihopractici, etc.

**Rezultatele scontate.** Lucrarea poate servi ca reper teoretic și metodologic pentru elaborarea unor teze de masterat, doctorat; în procesul didactic profesional din domeniu; în cercetările științifice ulterioare; în cursurile pentru studenții facultăților de arte plastice și design; ca suport de curs pentru receptarea corectă și adecvată a operelor de artă; ca bază teoretică pentru aplicațiile practice ale metodei asociative de pictură; pentru cursurile de semiotica artei, filosofie și culturologie, psihologia artei; ca îndrumar pentru dezvoltarea gândirii asociative pentru elevi, studenți, cadre didactice; ca note de curs și publicații științifice în domeniu.

**Implimentarea rezultatelor științifice.** Rezultatele cercetării au fost publicate în 16 articole științifice editate în reviste științifice de profil categoria „B+”; „B” și „C”, culegeri naționale și internaționale („Intertext”, „Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică”, „Probleme ale științelor socioumanistice și ale modernizării învățământului”, „Review of artistic education”, „Interconf”), în materialele conferințelor: „Învățământul artistic – dimensiuni culturale”, „Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine”, «Science and Practice: implimentation to modern society», «History, Arts and Education», „Educația artistic-spirituală în contextul învățământului contemporan: realizări, provocări, perspective”, «Современные аспекты диалога литературы, музыки, изобразительного искусства в западноевропейской и отечественной музыкальной культуре».

**Structura tezei:** introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 433 de titluri, 2 anexe (18 tabele, 260 figuri), 152 pagini text de bază, volum total – 225 p.

**Cuvinte-cheie:** gândire asociativă, compoziție asociativă, pictură asociativă, semn plastic, simbol, asociație.

### **Sinteza capitolelor**

**Introducerea** elucidează actualitatea și importanța problemei abordate în teză, gradul de investigare al acesteia, conturează scopul și obiectivele lucrării, determină sinteza metodologiei de cercetare, relevă noutatea și originalitatea științifică a tezei, identifică semnificația teoretică și valoarea ei aplicativă, prezintă informația cu privire la aprobarea rezultatelor științifice obținute.

**Capitolul 1. „Particularități ale gândirii asociative în pictură”** prezintă rezultatele analizei situației în domeniul dat de cercetare. Conținutul este expus în trei subcapitole, care reflectă aspecte importante ale cercetării, determinate prin studiul istoric, bibliografic, artistic și științific. În *subcapitolul 1.1. Percepția asociativă și gândirea asociativă: impactul acestor fenomene asupra imaginii picturale* este descris modul de percepție asociativ, particularitățile gândirii asociative și influența ei asupra interpretării și înțelegerii sensului imaginii picturale; s-au determinat, sistematizat și clasificat tipurile de asociații artistice; *subcapitolul 1.2. Repere conceptuale ale imaginarului artistic sub aspect asociativ-simbolic* determină structura și configurația imaginarului artistic sub aspect asociativ-simbolic; au fost clasificate și descrise tipurile principale de semne și simboluri artistice. În *subcapitolul 1.3. Simbioze sinestezice în pictura asociativă* a fost cercetat specificul fenomenului sinesteziei artistice, a simbiozelor sinestezice ale picturii cu literatura, muzica ș.a., care au proliferat într-un șir de asociații simbolico-artistice inedite. Demersul evolutiv al picturii bazate pe implicarea gândirii asociative,

în plan universal și cel național, este descris succint, menționându-se doar cele mai importante aspecte stilistice și conceptuale.

Arta este o formă specială de „gândire în imagini” cu valoare simbolică, de „reprezentări imaginative” încadrate într-un mesaj, concept, idee (funcția semiotică). Prin aspectele ei multiple – estetice, psihologice, filosofice, semiotice etc., arta și imaginea plastică întotdeauna au creat dileme și controverse – procese creative, în care gândirea umană se implică activ prin toate formele sale: gândirea în imagini (imaginativ-reprezentativă), gândirea sintetică și analitică, gândirea asociativă (cu rol și statut special, bazată mult pe percepția asociativă). Gândirea asociativă, dependentă de percepția asociativă, este un tip special de gândire, formată prin crearea de legături asociative speciale și conexiuni între obiectele și fenomenele lumii înconjurătoare stocate în memoria persoanei din experiențe proprii de viață. Asociativitatea devine o trăsătură caracteristică și esențială a gândirii artistice. Percepția asociativă este strâns legată de factorul emoțional uman; orice formă sau obiect este percepută ca bază a unui conținut. Nivelul dezvoltat al percepției și gândirii asociative este legat de activitatea emisferei drepte a creierului uman, răspunzătoare de structuri vizuale și spațiale, imagini mentale, gândire artistică creativă și acte de intuiție. Psihologul R. Arnheim a aplicat principiile percepției vizuale în pictură și artă, descifrând spațiul plastic al operei, semnificațiile formelor, ținând cont de legile perceptive și principiul ghestaltist al simplității, care duce la pânze vopsite uniform sau forme simple perfecte (abstracționiști, expresioniști).

Reprezentative în acest caz sunt studiile lui E. Panofsky despre percepția formală (formă, culoare, lumină), care stabilește două modalități de producere a sensului: factual (nivelul primar, unde semnificația apare în mod natural) și expresiv (semnificații produse în interiorul psihicului uman prin condiționări culturale, religioase sau istorice). Psihologia formelor, ca metodă de studiu a imaginii în domeniul artelor vizuale, a dus la importante progrese în analiza morfologică a operei, reușindu-i o decodare plauzibilă a sensului subiectiv al imaginii plastice. Psihicul uman posedă exclusiv un mod de gândire asociativ, prin care orice reprezentare nouă, formă, concept abstract, o asociază cu concepte deja cunoscute, obiecte, forme sau imagini concrete din jur. Conform Dicționarului de psihologie, „asociația” reprezintă legătura, conexiunea psihologică dintre diverse obiecte și fenomene bazate pe experiența proprie a ființei umane; o calitate a fenomenelor psihice de a se uni în câmpul conștiinței. Fiecare element, obiect sau fenomen, este combinat în creierul uman în diverse asociații, în anumite reprezentări asociative, compoziții obiectuale specifice, interpretări personale cazuistice, exteriorizate de simț și reacție personală la fenomenele din jur, la limite simbolice sau chiar arhetipale. Metoda asociațiilor au folosit-o cu

succes psihologii K. G. Jung, S. Freud și F. Galton la interpretarea simbolurilor din operele plastice ale pacienților.

Baza creativității artistice o constituie anume gândirea bazată pe asociații. Gândirea asociativă, dependentă unilateral de percepția asociativă, imaginație și fantezie, este caracterizată prin crearea de legături asociative speciale și conexiuni între obiectele și fenomenele lumii înconjurătoare stocate în memoria persoanei din experiențe proprii de viață. *Actul creativ este un proces asociativ.* Încorporarea metodei asociative în artă și pictură a dus la trecerea de la imagini izomorfe la imagini-metafore, cu soluții simbolico-semantic mai ample, metafora implicând un spectru semantic mai larg de asocieri, o înțelegere mai profundă a esenței imaginii și o ambiguitate a interpretării. Gândirea asociativă în artă și pictură, prin proprietățile ei specifice, dă posibilitatea de a crea ceva nou, de a genera idei și concepte noi, abordări netriviale și viziuni nestandarde, permite obținerea unei completitudini compoziționale și rezolvări mai eficiente a soluției picturale.

Asociativitatea devine o trăsătură caracteristică și esențială a gândirii artistice, formând o legătură ciclică între formele compoziționale de bază prezente în pictură: abstractă – formală – asociativă, deci o compoziție picturală asociativă poate conține elemente abstracte și figurative. Datorită asociațiilor, realitățile artistice se transferă de la nivelele intelectuale a ființei umane spre cele filozofice. Aceste „legături” și „conexiuni” semnificative și multinivelare pot fi inconștiente, astfel artistul poate proiecta pe pânză trăirile sale interne provenite din subconștient sau inconștient, ajungând uneori până la dimensiuni arhetipale. Limbajul artistic asociativ este o structură aproape universală, cu conținut original, ce reprezintă niște forme asociative (metafore, simboluri, semne, asociații, conexiuni psihologice speciale) materializate în semnele și simbolurile grafice și picturale ale diferitor sisteme etnice și culturale.

Evoluția culturală este bazată pe o varietate de factori fundamentali: geografici, istorici, economici, politici, ideologici etc., care prin interferențele lor au condiționat apariția anumitor moduri de gândire și viziune artistică: realistă, abstractă, asociativă. Pe lângă categoriile de factori externi – religia, sisteme de comunicare (limbaj vizual și fonetic), clima, zona geografică și arealul specific, epoca istorică, conducerea, economia, în formarea viziunii artistice sunt implicați și factorii interni: sociali (legați de necesitățile sociumului), psihici (lumea interioară a omului, sentimentele) și intelectuali. Factorii psihologici au un rol decisiv în formarea și stabilirea gândirii asociative în artă și pictură. Diversitatea culturală evidentă conduce spre ideea culturii ca un sistem de semne, simboluri, asociații, practici semnificative. Mulți cercetători au încercat să clasifice aceste semne și simboluri (M. Eliade, G. Durand, G. Bachelard, R.Vulcănescu), să le ordoneze în sisteme clare. Sistemele simbolice – cromatice, formale,

geometrice, naturale (fitomorf, zoomorf, antropomorf), cosmice, magice, sacrale, sunt diverse și unice pentru fiecare cultură în parte, fiecare popor elaborându-și propriul limbaj semnificativ și sistem comunicativ simbolic. Acest tezaur inedit este elucidat în dicționarele de simboluri culturale, elaborate de cercetători ai domeniului (I. Evseev, R. Antonescu ș.a.).

Din perspectivă semiotică, cultura este un sistem de semne și practici semnificative prin care omul își codifică experiența și o comunică, care apare ca un ansamblu de limbaje, simboluri și semnificații integrate în procesul de comunicare. Semioticianul I. Lotman considera cultura un sistem de organizare și codificare a informației, care face posibilă traducerea informației dintr-un cod în altul. Interferența a două sau mai multe domenii de artă, fenomene corelaționale bazate pe intermediaritate și interrelaționare specifică, sunt definitivate în teoria artelor prin noțiunea de sinestezie artistică. Sinestezia (gr. „synaisthesis” – „a percepe împreună”) definește un mod specific de percepere senzorială intercalată a diferitor simțuri: vizual, auditiv, gustativ, olfactiv, tactil și cinetic. Percepția sinestezică, considerată uneori o „percepție superioară”, poate antrena diferite simțuri: văz, auz, gusturi, mirosuri, texturi, amplasare spațială etc. Ca rezultat apar niște senzații mixte, amalgamate: vizualizarea unei imagini, spre exemplu, poate provoca senzații sonore, iar percepția diferitor sunete – asociații cromatice uimitoare.

Sinestezia desemnează asociația spontană între două sau mai multe senzații de natură diferită, dublate de stabilirea unor corespondențe semnificative, care conduc la apariția impresiei particulare, că respectivele senzații sunt corelate sau asociate simbolic prin transpunerea metaforică a datelor unui simț în limbajul altui simț. Relațiile sinestezice dintre pictură și literatură, prin utilizarea procedeelor literare ca metafora, alegoria, comparația, personificarea, parabola etc., au dat naștere la diverse genuri artistice: pictura lirică, romantică, poetică, alegorică, metaforică, filosofică, simbolistă. Mulți artiști simbolști au adus pe pânze tematica operelor literare: poezia, baladele, miturile etc. (G. Moreau, G. Klimt, M. Vrubel, N. Roerich). Interpretarea plastică a procedeelor literare (metafora, alegoria, simbolizarea, personificarea ș.a.) în pictură a permis redarea mult mai amplă a ideilor abstracte complicate și contradictorii, iar forma artistică reprezentativă, rezultată în urma acestor corelații, redă mult mai complex conținutul mesajului artistic, sentimentele și viziunea artistului.

Pictura se combină într-o simbioză sinestezică armonioasă și cu muzica prin prezența termenilor și conceptelor comune pentru ambele arte (sonoritate, ritm, ton, gamă), prin analogii, paralelisme și succesiune a formelor, liniilor, suprafețelor de culoare, tușelor și aspectelor compozițiilor picturale muzicale. Relația dintre culoare și tonul muzical este întemeiată pe asociațiile dintre culoare și sunet: cele șapte culori spectrale corespund cu cele șapte note

muzicale; pe asocierea culorilor deschise, intense și luminoase – cu sunetele înalte, iar culorile închise – cu tonurile muzicale joase.

Conceptul de operă artistică sinestezică include atât procesul creativ, cât și experiența personală a artistului, și, în ultimă instanță, a receptorului. Transpunerea acestui principiu în proiecte de artă plastică presupune folosirea experiențelor veridice, studii amănunțite ale fenomenului, abilitatea artiștilor de a lega domenii neconectate prin crearea de metafore, analogii, asociații, simbioze și conexiuni între stimuli. Prezența acestor legături acceptă interdisciplinaritatea ca sursă de inspirație contemporană, fapt ce apropie procesul creativ al artei de domeniul tehnologic. Numeroși pictori au fost dotați cu această capacitate, care s-a reflectat în creația lor artistică. În sec. XX, artiștii caută să descopere noi forme de expresie, capabile de a uni inimaginabilul într-o formă unică de reprezentare plastică. În prezent interacțiunea dintre arte este des întâlnită și permite crearea de sinteze sincretice și sinestezice inedite, în care percepția operei are loc la nivel multisenzorial. Astfel, sinestezia artistică creată devine un concept și o metodă de retranscriere a emoțiilor estetice, care acceptă toate formele contemporane de artă bazate pe tehnologii informaționale, digitalizare, simulare, interactivitate, interdisciplinaritate și multidisciplinaritate, exemplificate prin instalații artistice, scenarii interactive cu lumini și sunete, tehnologii cinetice.

În **capitolul 2 „Specificul compoziției picturale asociative”**, au fost examinate modalitățile de realizare plastică a compozițiilor asociative picturale, a elementelor structurale semiotice ale compoziției asociative, materiale și tehnici utilizate în procesul de reprezentare a compoziției/picturii asociative. Materialul dat este structurat în trei subcapitole. În *subcapitolul 2.1. Aspecte semiotice structurate ale compoziției asociative* au fost identificate valențele asociative și semnificațiile mijloacelor artistico-plastice în compozițiile picturale (punctul, linia, pata, schemele compoziționale, ritmul, simetria, textura), s-a stabilit semnificația formelor compoziționale. În *subcapitolul 2.2. Aportul semiotic al semnului plastic în imaginea artistică picturală*, prin prisma semioticii au fost analizate semnele plastice în imaginea artistică picturală, aspectelor comunicaționale ale acestora, a fost descrisă și sistematizată tipologia acestora. Un rol aparte în studiul elementelor compoziționale picturale i-a fost acordat formei și culorii, în *subcapitolul 2.3. Polivalența mijloacelor de expresie în compoziția picturală asociativă*, unde au fost cercetate problemele formei și culorii ca semne plastice și elemente ale limbajului artistico-plastic, dat fiind faptul că forma și culoarea au un aspect asociativ bine pronunțat. S-au studiat și descris caracteristicile și proprietățile formelor geometrice primare, ale aspectelor lor semiotice și asociativ-simbolice; au fost cercetate efectele culorii, asociațiile lor semnificativ-simbolice în aspect cultural, artistic și psihologic.

Arta organizării expresive a spațiului plastic se axează pe relația semnificativă și asociativă dintre mijloacele plastice și formele artistice, legătură care impune atât organizări și structurări plastice, cât și un conținut specific plin de semnificații cromatice și formale. Apare astfel compoziția asociativă, care reprezintă o interpretare creativă a imaginii artistice bazată pe anumite procese psihice (percepția asociativă, gândirea asociativă, asociații psihologice). Toată arta vizuală este supusă replicilor asociative în medierea imaginii. Compoziția asociativă, în urma căreia apariția unui element în anumite condiții cheamă prin asociații apariția altei imagini, tangibilă sau legată cu ea, poate reda uneori un tablou artistic mai deplin și mai integru decât o compoziție figurativă. Elementele și mijloacele compoziției asociative activ se asociază cu formele și noțiunile abstracte: linia, punctul, forma, culoarea, textura, contrastul, ritmul etc. Orice compoziție artistică poartă în sine elementul asociativ, fie vorba despre o compoziție pur formală, abstractă, fie că tabloul este o imagine cu personaje sau obiecte, compoziția asociativă picturală incluzând atât elemente formale, cât și abstracte.

Compoziția asociativă, prin mijloacele și posibilitățile ei tehnice și artistice, dă oportunitatea de a reda pictural sau grafic inimaginabilul sau ceea ce e de neredat: muzica, sunetul, lumina etc.; dă posibilitatea de a exprima mirosul, gustul, emoțiile și sentimentele anume prin latura asociativă a acestor tipuri de percepții. Culoarea are o forță asociativă enormă, și în compozițiile picturale acționează ca un indicator al imaginii (prin dominantele sale cromatice). Forma în pictură este asociată totdeauna cu un anumit conținut, proprietăți și caracteristici. Dezvoltarea metodelor de obținere a acestor imagini asociativ-simbolice, cu informații voalate, folosirea diferitor tehnici experimentale moderne și netradiționale, a varietăților de texturi, tipuri de materiale și vopsele permit artiștilor să obțină atât imagini spontane, cât și planificate, în compozițiile asociative. Elementele principale ale limbajului plastic – punctul, linia, forma, culoarea, textura, se asociază activ cu diverse idei, concepte, structurate expresiv în contextul demersului artistic, prin prisma semnificației (de la sensul plastic cert și real – la semantica metaforică și mesaje simbolico-asociative profunde), căpătând calități de semne plastice și mijloace de comunicare specifice. Analiza semiotică, în artă, are anume contribuția de a ajuta la identificarea acestor semne și a relațiilor dintre acestea în cadrul proceselor creative.

Din perspectivă semiotică, pictura este un sistem de semne și practici semnificante prin care artistul codifică experiența și mesajul în tablourile sale. Pictura apare „ca un ansamblu de limbaje, simboluri și semnificații integrate într-un mesaj artistic”, ca anumite coduri din semne plastice (culori, forme, linii, pete, texturi etc.) care interacționează între ele prin variate relații și semnificații multiple (U. Eco). Pentru a decodifica aceste semne, receptorul trebuie să cunoască

elementele limbajului artistic vizual, să fie inițiat în tainele culturii, să cunoască valorile și credințele acesteia. Punctul, linia, forma și culoarea sunt principalele semne și mijloace specifice de comunicare ale limbajului plastic, ele reprezintă învelișul material al gândirii artistice. Pictura este una din formele de comunicare și reprezintă un semn complex, care unește organic expresia cu semnificația, care prin forma sa originală e capabil să trezească trăiri, ecouri emoționale și asociații mentale specifice în conștiința receptorului.

Forma, în dependență de configurațiile ei, acționează direct asupra percepției, accesând cele mai adânci nivele asociativ-intuitive ale memoriei, și corespunde unui anumit sens semantic și emoțional. Caracteristicile diferite ale formelor transmit emoții și semnificații diferite. Datorită aspectelor sale asociativ-simbolice, formele reprezintă un puternic mijloc de comunicare, adeseori nesesizat la nivel conștient. În discursurile picturale, forma și culoarea au semnificații informaționale ample și activează asociate în spațiile artistice. Creierul uman orice formă complicată o reduce mental la forme mai simple. Toate formele din univers, conform acestor idei, pot fi simplificate și readuse conștient la forme geometrice mai simple, care reprezintă sinteza abstractizată a tuturor formelor vii și nevii din natură, principiu acceptat mai ales de pictură și desen. Formele geometrice primare stau la baza creației și includ planuri invizibile, spirituale, realități profunde din planuri existențiale macro și microcosmice, corespund unei stări subtile prototipice, sacre și arhetipale. Simbolurile geometrice fundamentale – cercul, pătratul, triunghiul, rombul etc., ca semne plastice, au calități impulsive, expresive și simbolico-asociative diferite.

Culoarea, ca semn plastic, este principalul instrument al expresiei și cel mai semnificativ element al limbajului vizual; conține elemente general-umane, dar și trăsături diferențiatore, conotații de ordin cultural-religios și etnic și include diverse asociații, semne cromatice cu caracter universal, manifestat la toate nivelele ființei umane și a cunoașterii: cosmologic, mistic, biologic, psihologic, religios, politic etc. Scriitorul român A. Pleșu menționează că, culorile sunt polisemantice, simbolice și semnificative. Pictorul W. Kandinsky în lucrarea sa „Spiritalul în artă” vorbește despre „efectul pur fizic și psihic al culorii”, care poate provoca „un întreg lanț de trăiri psihice”, susținând că, „culoarea are o forță psihică ce trezește vibrații sufletești”, vorbea despre „efectele spirituale” a lor. Culorile au „simbolism cosmic”, regăsit în mituri, zeități și credințele diferitor popoare.

Principalele căi de formare a simbolurilor cromatice sunt ritualurile religioase, evenimentele istorice și sociale (concretizate în heraldică), tradițiile și experiența culturală, mitologia, meseriile și stările sociale, portul popular, asocierile mentale cu diverse elemente naturale (cerul, focul, întunericul etc.), influențele gastronomice (analogii între culori, gusturi și

mirosuri), reflexele termice (fierbințeala focului, răceala gheții). Culorile au efecte fizice, fiziologice și psihologice. Efectele fizice se bazează pe asociațiile și senzațiile pur fizice pe care acestea le provoacă: efecte termodinamice (calde-reci), masă (grele-ușoare), spațiale (depărtate-apropiate). Efectele fiziologice (stimulare, frânare, static) au un impact semnificativ asupra reacțiilor fiziologice ale organismului uman. Culoarea este un factor psihologic foarte puternic și posedă o forță asociativă enormă, făcând posibilă redarea diferitor stări psihice, impresii, sentimente. Orice culoare poate avea atât semnificații pozitive, cât și negative.

Culorile în pictură sunt subordonate luminii și raportului umbră-lumină. Lumina are o puternică valoare simbolică, fiind asociată în toate culturile lumii cu cunoașterea. Opoziția dintre lumină și întuneric semnifică opoziția dintre viață și moarte, bine și rău. Lumina este asociată și cu ideile, iluminarea, cunoașterea. Lumina în pictură are o mare valoare estetică, combinată cu umbra și culoarea determină compoziția operei și imaginea pe care artistul o proiectează. Reprezentarea tehnică a luminii a evoluat de-a lungul istoriei picturii prin crearea diverselor tehnici: umbrirea, clarobscurul, estomparea, tenebrismul, luminismul (accent major pe expresia luminii în tablou). Un loc aparte în studiul luminii în pictură îl dețin imaginile pictate noaptea, cu surse artificiale de iluminat, capabile de a crea efecte speciale de lumină. Pictura nocturnă acceptă tematici alegorice ale nopții, astrelor, efectelor speciale ale luminii, focului și lumânării.

Experimentele avangardiste, dadaiste, tehnicile asamblajelor picturale și organizărilor plastice gen colaj, apariția tehnologiilor media interactive vin să schimbe și să revizuie percepția obișnuită a picturii. Schimbările radicale în arta contemporană dezvăluie alte calități ale spațiului, lumii, formei, culorii; apare o nouă realitate, ce există după legile unei lumi artificiale și valorilor ei. Factorul dat determină calitatea culturii actuale și proprietățile limbajului artistico-plastic din prezent.

**Capitolul 3 „Procesele de creație și receptare artistică în cadrul picturii asociative”** descrie creația artistică picturală ca o extensie a Sinelui artistului într-o formă simbolică. Sinele artistului devine vizibil anume prin aceste simboluri picturale grafice. Studiul proceselor creativ-artistice impune abordări pluridisciplinare, bazate pe diverse aspecte ale corelației psihologie-estetică. Procesul creator reprezintă punerea în formă a unui conținut codificat prin produsul artistic, care poate fi decodificat, citit și interpretat, dezvăluind astfel interiorul spiritual al artistului. Capitolul dat transpune particularitățile procesului creativ al imaginii picturale într-o abordare nouă, marcată de tendințele artistice contemporane, care deja au produs schimbări pronunțate în modul de interpretare a realității și artei. Procesul de receptare artistică presupune înțelegerea și interpretarea operei de artă, rolul decisiv în dezvoltarea acestei capacități revenind instruirii și educației. Pentru receptarea adecvată și corectă a operei este importantă istoria

creației și actul de creație sub toate aspectele lui: artistic, metodologic, biografic, cronologic, psihologic etc. În acest capitol au fost expuse teoretizările proprii ale autorului și concluziile deduse în urma studiului analitic desfășurat.

Conținutul dat este structurat în următoarele direcții: în *subcapitolul 3.1. Aspecte analitice ale proceselor de creație și receptare artistică aplicate în pictura de șevalet* sunt descrise unele aspecte analitice ale procesului de creare și receptare a operei picturale, implicarea factorilor psihici în aceste procese; în *subcapitolul 3.2. Pictura asociativă ca proiecție a universului spiritual al artistului* a fost cercetat impactul psihologic al picturii, mecanismul proiecției interioare (bazat pe dezbaterile lui K. G. Jung, S. Freud ș.a.) prezent în actele artistice și operele picturale, tipurile de imagini plastice proiectate și metodele de obținere; s-au stabilit semnificațiile psihologice ale formelor și culorilor. În *subcapitolul 3.3. Contextul asociativ-simbolic al picturii de șevalet din Republica Moldova* a fost conturat aspectul asociativ-simbolic prezent în spațiul plastic pictural autohton.

Experții în domeniul artei, semioticii, tehnologiilor informaționale și alții consideră imaginea cea mai universală și versatilă formă de comunicare și transfer de informații. Reprezentările mentale reprezintă mesaje vizuale bizare, ce au încorporate simboluri ce poartă informații importante despre interiorul Eului uman. În acest context, *procesul creator reprezintă punerea în formă a acestui conținut codificat, iar produsul artistic poate fi decodificat, citit și interpretat*. Arta este o formă de comunicare simbolică, iar obiectul creației este legat totdeauna de un conținut cu valoare semnificativă. Actul artistic, pe lângă aspectul său estetic, provoacă sentimente puternice ce duc la eliberarea de impulsuri și tensiuni emoționale, trăiri afective și conflicte existențiale.

Studiile moderne au ajuns la concluzia că interiorul uman comunică mai ușor prin acte creative artistice, iar spiritul uman își dezvăluie emoțiile și trăirile mai efectiv prin imagini, desene și culori. Astfel, creația artistică devine o extensie a Sinelui personalității omului într-o formă simbolică. Sinele artistului devine vizibil anume prin aceste simboluri, iar microcosmosul artistului este deversat în diverse forme artistice simbolice și reprezentări plastice. Imaginile artistice proiectate pe pânze scot la iveală complexitățile vieții, sentimentele, emoțiile, trăirile, conflictele existențiale ale autorilor. Toată arta vine din profunzimea emoțională și capătă formă și conținut în spațiul plastic. Procesul de creație artistică implică structurile intelective și psihice ale ființei umane, mecanismele și dinamica internă, care se vor actualiza în raporturi diferite în anumite etape ale procesului artistic. Procesul artistic oferă posibilitatea de a descoperi o nouă realitate produsă de artist: expresivă, imaginară, bazată nu pe imitație, ci pe principiul creației – construirea propriului obiect sau subiect în raport cu interiorul artistului.

Filosoful Plotin (sec. III) vorbea despre sensul afectiv al comunicabilului în artă, L. Da Vinci și Delacroix vor sublinia mai târziu efectele emoționale ale culorii. Astfel, imaginea artistică ajunge să fie integrată cu fenomenul asociațiilor – element fundamental al gândirii artistice, realizându-se conexiuni plastice inedite de ordin vizual-senzitiv, afectiv, logic, conceptual și ideatic, profunzimea și originalitatea asociațiilor artistice determinând capacitatea de creare a „noului”. În acest context, imaginea artistică se aprofundează și capătă noi valențe și sensuri semnificative. Actul artistic nu poate fi separat de spirit, acesta este în esență „un produs al spiritului” (G. W. Hegel), elementul spiritual fiind cheia înțelegerii și descifrării actului artistic și al operei. Artă este mereu produsul unui transfer din interior în exterior, iar opera picturală reprezintă un mod de comunicare și limbaj specific prin care sunt dezvăluite emoțiile, sentimentele și atitudinile artistului. Tabloul pictural, pe lângă aspectul vizibil, conține și o realitate ascunsă, o proiecție a dimensiunilor afective, psihice, intelectuale și fizice, a experiențelor emoționale și ideatice trăite de autor. Aspectul proiectiv al mesajului plastic profund, descifrarea picturii, se referă la elementele imaginii, la asociațiile și simbolismul acestora.

Receptarea artistică, element important al fenomenului estetic comunicativ, include diferite procese psihice cognitive, afectiv-motivaționale, comportamentale, structuri interne ale personalității, ce se încadrează într-un sistem asociativ de idei, concepte, reprezentări mentale și imaginative ale receptorului. Aprecierea, înțelegerea și receptarea artistică a operei picturale se axează pe anumite criterii de ordin estetic (excelența formală și cea cromatică), epistemologic (valoarea de „adevăr” a operei de artă) și normativ-ontologic (semnificația sau valoarea existențială a operei de artă), unde conținutul artistic, adică mesajul operei, poartă anumite semnificații. R. Arnheim susține ideea existenței unui „izomorfism” între configurația unei stări sufletești, mentale și configurația mișcărilor corpului artistului, asociate acestor stări sufletești, care ulterior se reflectă pe pânză, și un izomorfism cu configurația unor obiecte, forme, fenomene etc.

Receptarea operei artistice constituie procesul de decodificare și înțelegere a mesajului ei plastic, mesajul transmis de operă fiind un criteriu, adesea, mai important decât estetica. Pentru a recepta corect opera, spectatorul trebuie să posede un cod de descifrare, să cunoască sensul simbolurilor și semnificațiilor, asociațiilor, cuprinse în ea. Operele artistice, de regulă, au un mesaj polisemantic, unde fiecare receptor, în dependență de nivelul său cultural, sensibilitate, gusturi, îl interpretează în mod diferit. Semnificația unui mesaj artistic, adică codul, nu este altceva decât o construcție de semne plastice. Codul artistic necesită o bună cunoaștere a limbajului vizual, a cadrului semiotic pictural, dezvăluit prin analiza concretă a semnelor plastice:

culoare, formă, linie, textură etc. Pluralitatea semnificațiilor este dată de „reacția în lanț” a asociațiilor, fiecare înțeles descoperit duce la un altul, care, la rândul său, prin anumite semnificații duce la un altul mai departe.

Pictorul teoretician W. Kandinsky susținea că „orice operă artistică are conotații psihologice”. Pictura, astfel, poate fi o reflecție a gândurilor, sentimentelor, atitudinii și caracterului artistului, un mijloc eficient de pătrundere în spațiul lui spiritual intern. Tehnicile speciale de pictură și desen permit lucrul cu zonele non-verbale profunde ale psihicului aduc la lumină trăiri lăuntrice, adesea nesesizate nici de om. Imaginea plastică, actual este privită ca o reflecție exterioară vizibilă a lumii interioare ascunse a artistului. Din acest punct de vedere, pictura poate deveni o cheie de acces la universul spiritual interior al artistului. Evaluarea picturii, interpretarea imaginii prin metode psihosemantice, aplicarea conceptelor de „metaforă”, „simbol”, „semn” în plan vizual duc rezultatele acestor studii dincolo de sfera percepției obișnuite a artei în domeniul hermeneuticii, semioticii vizuale, filosofiei.

Manifestările creativ-artistice ale picturii de șevalet din Republica Moldova au evoluat în concordanță cu pictura europeană și prin aportul colaborărilor cultural-artistice și sociale cu țările din apropiere: România, Ucraina, Rusia, Ungaria, Polonia, Bulgaria, Austria. Pictura basarabească s-a dezvoltat ca fenomen artistic în ambianța culturii ruse și a celei europene, parcurgând aceeași cale – de la figurativul cert, care reda realitatea pitorească a plaiului și chipul omului simplu din popor la interferențele stilistice cu arta modernă de peste hotare, manifestându-se plener în diferite paradoxuri artistice. Tendințele asociativ-simbolice, abstracte, conceptuale s-au manifestat plener în creațiile pictorilor autohtoni, numiți „generația de aur”: M. Grecu, A. Zevin, Ig. Vieru, V. Rusu-Ciobanu, G. Sainciuc, E. Romanescu ș.a. Simbolismul conceptual și abstract s-a conturat în operele măștrilor prin confluența cu folclorul și tradițiile populare moldovenești sau prin combinarea diferitor genuri artistice.

Pictura de șevalet autohtonă acceptă inițial procedeele picturii monumentale, preluate de artiști și adaptate într-o formă mai deosebită, apoi urmează tendințele artei moderne, ulterior tipizate după cerințele realismului socialist, caracterul național al picturii fiind resimțit în acordul cromatic emoțional, direcția lirică, recurgerea la stilistica artei decorative și populare. În căutarea noilor modalități de expresivitate plastică, artiștii se adresează limbajului artei populare, folclorului, ambientului etnic, reprezentând compoziții simbolice, inspirate din spiritualitatea umană. Mai apoi, diapazonul tematic al picturii naționale de șevalet se extinde, se complică metodele limbajului plastic și procedeele plastice. Artiștii încep să promoveze noi modalități de expresie, unul din semnele definiției ale picturii basarabene fiind abordarea limbajului decorativ. Plasticienii încep să experimenteze cu intensitatea culorilor, cu ritmul liniar al conturilor,

culorilor, cu diferite facturi tehnice și structurări stilistice, în funcție de viziunea lor artistică și particularitățile lor psihoindividuale. Artiștii folosesc contrastul ca acțiune psihologică asupra receptivității spectatorului, în special contrastul deschis-închis (utilizat cu precădere în perioada anilor '40-'50 ai sec. XX) ce acționează ca raport de orientare în spațiul fizic și implică simțul distanței și mărimii, sau caloric (cald-rece), grație efectului său termodinamic, ce determină „greutatea” obiectelor, conferindu-le valoare. Cromatica picturii relevă afinități cu coloristica artei populare (în special a textilelor). Până în anii '70, opera plastică poartă un caracter liric, cu teme inspirate din folclorul moldovenesc, din viața oamenilor simpli, aspecte umane precum dragostea, copilăria, fericirea și altele. Din anii '90 ai sec. XX creațiile plasticienilor devin subiective, ei recurgând la concept, analiză, meditație, aprofundări filosofice, prin care artistul are posibilitate să „cifreze” opera creată. Astfel, publicul ajunge să perceapă opera plastică națională nu doar cu „sufletul”, ci și cu „rațiunea”.

Pictorii autohtoni, în marea lor majoritate abordează în lucrările lor motive ale vieții reale, imagini simbolice și metaforizate ale naturii și peisajului, figuri umane (M. Saca-Răcilă, E. Romanescu, Ig. Vieru ș.a.), dar optează și pentru principiile artei moderne, influențe Art Nouveau, subiecte alegorice, mitologice, fantastice. Caracterul novativ al expresiei plastice a produs schimbări în mentalitatea artiștilor, punând accent pe exprimarea Eului propriu, libertății în alegerea subiectului și modalităților de tratare plastică a lucrării, acordând o atenție deosebită mijloacelor plastice de exprimare (facturii tușelor, coloritului, formei liniilor, structurii compoziționale etc.) și ideilor inspirate din arta populară, accentul fiind pus pe expresia culorii, pe spontaneitatea și dinamismul ei, care denotă optimismul și energia poporului (M. Saca-Răcilă, S. Vrînceanu, E. Rotaru). Contextul asociativ-simbolic al picturii de șevalet este dezvăluit în spațiul plastic prin prezența diverselor elemente asociative și simbolice în cadrul tabloului, definind și creația artiștilor moldoveni.

Pictura contemporană națională devine un laborator important, unde își găsesc expresie impresionismul, cu descătușarea sa coloristică și compozițională; divizionismul, cu tendințele sale analitice; postimpresionismul, cu dramaturgia sa coloristică și gestuală; fovismul, cu dezvăluirea deplină a forței culorii; cubismul, cu construcția sa structural-ritmică a imaginii. Noile fenomene artistice deja nu se mai încadrează în limitele tradiționale, solicitând alte mijloace de interpretare. Practica artistică contemporană tinde tot mai mult spre minimalism și conceptualism. Mai mult, fiecare pictor/artist, în realizarea operei, alege căi individuale, înțelese doar de el, logica acestei mișcări, deseori, devine esența operei. Pictorii contemporani din Republica Moldova sunt orientați spre explorarea propriilor reflecții, depășirea stereotipurilor existente. Ei fac apel la Sine, la propria viață și locul lor în mediu. Oricare direcție ar alege

plasticienii, ei rămân fideli tradițiilor culturale autohtone, revalorificându-le și redescoperindu-le din nou, integrându-se organic în fenomenul cultural artistic universal.

## CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Cercetarea „**Pictura ca fenomen plasticizator al gândirii asociative**” a soluționat problema științifică impusă prin determinarea impactului gândirii asociative ca fenomen și factor plasticizator în pictură, importanța acestor aspecte în contextul artelor plastice și proceselor creativ-artistice contemporane. Demersul științific constituie o încercare de a elucida importanța elementului asociativ simbolic în crearea operei picturale și în procesul de receptare a acesteia. Au fost analizate creațiile artiștilor plastici din istoria universală și cea națională din diferite perioade, literatura de specialitate, surse documentare, surse web. Abordarea interdisciplinară a demersului a permis soluționarea problemei științifice care a constatat în investigarea complexă a influenței gândirii asociative asupra proceselor de creare și receptare a operei picturale în creația artiștilor plastici universali și autohtoni.

*Problema științifică soluționată* rezidă în: 1) prezentarea importanței studiului și cercetării aspectelor asociativ-simbolice, semiotice, filosofico-culturale, comunicaționale și psihologice ale picturii pe plan teoretic și aplicativ practic (cap. 1, subcap. 1.1); 2) stabilirea tuturor tipurilor de asociații artistice și psihologice, a semnificației semnelor plastice și elementelor structurale ale compozițiilor picturale (cap. 2); 3) determinarea direcțiilor aplicative ale metodelor picturii asociative (însușirea limbajului vizual, receptarea artistică, formarea și dezvoltarea personalității umane, învățământ și educație, psihopracți, cap. 3).

Faptul dat a dus la realizarea unei viziuni panoramice, holistice și sintetice asupra fenomenului și abordării netriviale a gândirii asociative în pictură, la sistematizarea informațiilor despre tipurile asociațiilor artistice, psihologice și integrarea lor într-un sistem bine definit. Abordarea sistemică (filosofică, semiotică, asociativă, comunicațională, psihologică, analitică) în vederea stabilirii procesului evolutiv, stilistic și morfologic al picturii prin examinarea complexă, multiaspectuală și interdisciplinară a prezenței și integrării fenomenului gândirii asociative în imaginea plastică, a tipurilor de asociații artistice și a semnificațiilor semnelor plastice din compozițiile artistice a permis elucidarea principalelor aspecte ale picturii asociative și stabilirea următoarelor concluzii generale:

1. În literatura de specialitate, prezentarea picturii ca fenomen plasticizator al gândirii asociative, implicarea acestui tip de gândire în actele de creare și receptare artistică a operei picturale este descris doar parțial sau tangențial în contextul studiului artelor plastice, fapt ce a condiționat abordarea temei date drept subiect de cercetare.

2. Actul creativ este un proces asociativ. Aplicarea metodei asociative în pictură a dus la trecerea de la imagini izomorfe la imagini-metafore, cu soluții simbolico-semantică mai ample și înțelegere mai profundă a esenței imaginii. Arta organizării expresive a compoziției picturale se axează pe relația semnificativ-asociativă dintre mijloacele plastice și formele artistice. Toată arta vizuală este supusă replicilor asociative în medierea imaginii. *Orice compoziție artistică (formală, abstractă, figurativă) poartă în sine elementul asociativ.*

3. Gândirea asociativă, dependentă de percepția asociativă, este un tip special de gândire, format prin crearea de legături asociative speciale prin care orice reprezentare nouă sau formă abstractă o asociază cu concepte deja cunoscute, obiecte, forme sau imagini concrete din jur. În urma studiului efectuat s-a stabilit că implicarea gândirii asociative în procesele artistice picturale dă posibilitatea de a crea idei și concepte noi, abordări netriviiale și viziuni nestandarde, permite obținerea unei completitudini compoziționale și rezolvări mai eficiente a soluției picturale.

4. Orice imagine plastică implică asocierea unui concept, semn, simbol, iar funcția expresiv-semnificativă a semnelor plastic, a simbolului dă sens operelor artistice picturale. Imaginarul artistic pictural este alimentat de un limbaj plastic de forme specifice (simboluri, semne, metafore, asociații, arhetipuri, conexiuni psihice speciale) și conținutul ideatic al formelor culturale (mentalități, credințe, concretizate în reprezentări mitologice și folclorice).

5. În urma studiului operelor picturale ale artiștilor universali și cei autohtoni s-a stabilit că, compoziția picturală asociativă poate conține atât elemente abstracte, cât și figurative, iar prin mijloacele și posibilitățile sale tehnice și artistice dă oportunitatea de a reda inimaginabilul: muzica, sunetul, mirosul, gustul, emoțiile, sentimentele, ideile, conceptele.

6. Studiind literatura de specialitate și publicațiile tangente la tema demersului, se concludă că imaginea artistică ajunge să fie integrată cu fenomenul asociațiilor – element fundamental al gândirii artistice, realizându-se conexiuni plastice inedite de ordin vizual-senzitiv, afectiv, logic, conceptual și ideatic. În acest context, imaginea artistică se aprofundează și capătă noi valențe și sensuri semnificative.

7. Conexiunile și interferențele stilistice ale picturii cu diferite genuri de artă (literatura, muzica, etc.) implică simbioze sinestezice prin fenomenul de *sinestezie artistică*, bazat pe intermediaritate și interrelaționare specifică între diverse genuri de artă și care definește modul specific de percepere intercalată a simțurilor, în urma căruia apar senzații mixte, amalgamate. Formele artistice rezultate în urma acestor corelări sunt capabile de a reda mai amplu și mai profund conținutul filosofico-imagistic al conceptelor umane în spațiul pictural, fapte ce au transformat *noțiunea de sinestezie într-un procedeu plasticizant al operei artistice.*

8. Sinestezia a adus în pictură mijloace specifice și diversificarea procedeelelor de manifestare artistică, creând corespondențe inedite între culori, forme, sunete, simboluri, analogii și metafore diferite pentru emoțiile și sentimentele umane. *Sinestezia artistică creată* devine un concept și o metodă de retranscriere a emoțiilor estetice, care acceptă toate formele contemporane de artă bazate pe tehnologii informaționale, digitalizare, simulare, interactivitate, interdisciplinaritate și multidisciplinaritate.

9. Pictura este un sistem de semne și practici semnificante, un limbaj asociativ de simboluri și semnificații integrate într-un mesaj artistic, ce constă din coduri din semne plastice (culori, forme, linii, pete, texturi etc.) cu conținut informațional specific. Semnul plastic se referă nu la obiectul real, ci la conceptul plin de semnificații. *Elementele principale ale limbajului plastic*: punctul, linia, forma, culoarea și textura, prin prisma semnificației (de la sensul plastic cert – la semantica metaforică și mesaje simbolico-asociative profunde) *capătă calități de semne plastice și mijloace de comunicare specifice*.

10. Arta este o formă de comunicare simbolică, iar obiectul creației este legat totdeauna de un conținut cu valoare semnificativă. Procesul creator reprezintă punerea în formă a acestui conținut codificat, iar produsul artistic poate fi decodificat, citit și interpretat. Astfel, *creația artistică devine o extensie a Sinelei personalității umane într-o formă simbolică*. Sinele artistului devine vizibil anume prin aceste simboluri integrate în diverse forme artistice și reprezentări plastice.

11. Imaginile plastice create de artist poartă totdeauna un sens ascuns, pot evoca un anumit conținut, prin care are loc exteriorizarea spațiului spiritual interior al artistului, fapt atestat atât la persoanele neinițiate în artă (moment luat la activ de psihopractici), cât și la artiștii profesioniști. Principiul proiecției se atestă în toate creațiile și produsele artistice. Actul artistic este în esență un proces spiritual, „un produs al spiritului”; elementul spiritual fiind cheia înțelegerii și descifrării actului artistic și al operei.

12. Receptarea operei artistice picturale constituie un proces de decodificare și înțelegere a mesajului ei plastic. Semnificația găsită de receptor în obiectul artistic depinde de opera de artă și de propria condiție intelectuală și emoțională. Actul receptării este izomorf celui de creație. Actul artistic este bazat pe existența unui „izomorfism” între configurația stării mentale și configurația mișcărilor (gesturilor) artistului asociate acestor stări sufletești, fapt ce ulterior se reflectă pe pânză, și cu configurația obiectelor, formelor, fenomenelor, reprezentate în lucrări.

13. Pentru a recepta corect opera de pictură, spectatorul trebuie să posede un cod de descifrare, să cunoască sensul simbolurilor, semnificațiilor și asociațiilor cuprinse în ea. Operele

artistice au un mesaj polisemantic, fapt ce îmbogățește mult percepția picturii, ducând-o la dimensiuni filosofice.

14. Studiind manifestările creativ-artistice ale picturii de șevalet din Republica Moldova, s-a constatat că aceasta a evoluat în concordanță cu pictura europeană și prin aportul colaborărilor cultural-artistice și sociale cu țările din apropiere – România, Ucraina, Rusia, Ungaria, Polonia, Bulgaria, Austria; evoluând de la imaginea preponderent figurativă, cu context alegorico-metaforic, la interferențe stilistice moderniste, tendințe abstracte asociativ-simbolice și conceptuale contemporane. Symbolismul conceptual abstract s-a conturat în operele maeștrilor naționali prin confluența cu folclorul, tradițiile populare moldovenești, combinarea diferitor genuri artistice și metode tehnice.

15. Până în anii '70 ai sec. XX, imaginea picturală națională poartă un caracter liric, cu teme inspirate din tradițiile și folclorul moldovenesc, viața cotidiană a oamenilor simpli, valori umane ca dragostea, copilăria, fericirea etc. Evoluția artei picturale autohtone moderne înscrie o trecere lentă de la realismul socialist auster spre o diversitate stilistică, decorativism și experimentări tehnice. Lucrările plasticienilor contemporani devin mai subiective, ei recurg la concept, analiză, meditație, aprofundări filosofice prin care „cifrează” opera creată. Astfel, publicul ajunge să perceapă imaginea plastică nu doar cu „sufletul”, ci și cu „rațiunea”.

În urma investigației efectuate asupra picturii ca fenomen plasticizator al gândirii asociative au fost identificate oportunitățile teoretice, aplicativ-practice ale rezultatelor obținute în urma cărora se propun următoarele **recomandări**:

1. Continuarea cercetărilor științifice asupra impactului gândirii asociative în procesele de creare și receptare artistică a operelor picturale din istoria universală și cea națională.

2. Utilizarea în cercetările ulterioare din domeniu a materialului informativ sistematizat din demersul științific de față ca materiale didactice, suporturi de curs, îndrumare metodice.

3. Realizarea unor materiale didactice, îndrumare metodice, practicumuri și ghiduri, suporturi de curs pentru instituțiile profesionale din domeniu.

4. Realizarea unui repertoriu al lucrărilor în domeniu și a unor monografii ce ar reflecta aspectul teoretic și aplicativ al fenomenului gândirii asociative prezent în pictură.

**Lista lucrărilor științifice la tema tezei de doctorat  
ale dnei COJOCARU STELA**

**1. Articole în reviste științifice**

**1.1. în reviste din alte baze de date acceptate de către ANACEC (cu indicarea bazei de date)**

1. FLOREA, E., COJOCARU, S. The presence of the phenomenon of artistic synesthesia in painting. In: Review of artistic education, no. 21-22/2021, p. 244 – 353. Issue 1. ISSN -2501 – 238X. DOI: 10.2478/rae-2021-0001. Indexată în bazele de date: DOAJ, CEEOL, ResearchGate, Google Scholar.  
[https://rae.arts.ro/filecase/filetypes/documents/archive/RAE\\_21\\_22.pdf](https://rae.arts.ro/filecase/filetypes/documents/archive/RAE_21_22.pdf)
2. Флоря, Е.П., Кожокару С.П. Ассоциативное мышление и его аспекты в живописи / Е.П. Флоря, С.П. Кожокару. – Текст : непосредственный // Искусствознание: теория, история, практика. – 2023. – № 3 (38). – С. 54–61. - ISSN 2227-2577. Indexată în bazele de date: Biblioteca științifică electronică ELIBRARY, РИИЦ, SCIENCE INDEX.

**1.2. în reviste din Registrul Național al revistelor de profil (cu indicarea categoriei)**

3. FLOREA, E., COJOCARU, S. Abordarea gândirii asociative în pictură. În: Intertext, 2019, Nr. 3/4 (51/52), p. 228 - 236. Categoria B+. ISSN 1857-3711. CZU 81:7 (5). Indexată în bazele de date: CEEOL, IBN, SCHOLAR GOOGLE.RO, academia.edu.  
[https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare\\_numar\\_revista/28/4177](https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_numar_revista/28/4177)
4. COJOCARU, S. Concepții și prezențe arhetipale în pictură. În: Intertext, 2020, Nr. 1/2 (53/54), p. 151 - 159. Categoria B+. ISSN 1857-3711. CZU 7.045 (10). Indexată în bazele de date: CEEOL, IBN, SCHOLAR GOOGLE.RO.  
[https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare\\_numar\\_revista/28/5013](https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_numar_revista/28/5013)
5. COJOCARU, S. Aspecte evaluative și asociative a formei plastice. În: Intertext, 2021, Nr. 1/2 (57/58), p. 147 - 151. Categoria B+. ISSN 1857-3711. CZU 7.013 (447). DOI: 10.54481/intertext.2021.1.17. Indexată în bazele de date: CEEOL, IBN, SCHOLAR GOOGLE.RO, Dublin Core.  
[https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare\\_numar\\_revista/28/5765](https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_numar_revista/28/5765)
6. COJOCARU, S. Percepția psihosenzorială asociativă și gândirea asociativă: impactul lor asupra imaginii vizuale picturale. În: Intertext, 2022, Nr. 1 (59), p. 119 – 126. Categoria B. ISSN 1857-3711. CZU: 7:114. DOI:10.54481/intertext.2022.1.13. Indexată în bazele de date: CEEOL, IBN, SCHOLAR GOOGLE.RO, academia.edu.  
[https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare\\_numar\\_revista/28/6588](https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_numar_revista/28/6588)
7. FLOREA, E., COJOCARU, S. Aspectele corelației sinestezice ale picturii cu literatura și muzica. În: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică, 2021, Nr. 1 (38), p. 248 - 252. Categoria B. ISSN 2345-1408. Indexată în bazele de date: CEEOL, IBN, DOAJ, SCHOLAR GOOGLE.RO.  
[https://ibn.idsi.md/vizualizare\\_articol/130974](https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/130974)
8. COJOCARU, S. Valențele semiotice și asociativ-simbolice a formei în pictură. În: Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică, 2021, Nr. 4(41), p. 227-237. Categoria B. ISSN 2345-1408. Indexată în bazele de date: CEEOL, IBN, SCHOLAR GOOGLE.RO.  
[https://ibn.idsi.md/vizualizare\\_articol/152299](https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/152299)

**2. Articole în lucrările conferințelor și altor manifestări științifice**

**2.1. în lucrările manifestărilor științifice incluse în BDI**

9. FLOREA, E., COJOCARU, S. The symbolic and psychosemantic polyvalence of colors. In: Review of artistic education, 2024, no. 27-28, p. 231- 239. National University of Arts“George Enescu”, Iași, România. ISSN = 2069 – 755
10. КОЖОКАРУ, С. Современные аспекты взаимодействия изобразительного искусства и психологии. В: сборник научных статей по материалам III Всероссийской научно-

практической конференции с международным участием «Современные аспекты диалога литературы, музыки, изобразительного искусства в западноевропейской и отечественной музыкальной культуре» 28 октября 2021 года, Краснодарский Государственный Институт Культуры, с. 165 – 173. ID: 48116953. ISBN: 978-5-94825-342-8. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=48116953&pff=1>

11. КОЖОКАРУ, С. Психотехнологические аспекты и перспективы изобразительного искусства. В: Сборник научных статей по материалам II Международной научно-практической конференции „Современные аспекты диалога литературы, музыки и изобразительного искусства в западноевропейской и отечественной музыкальной культуре”, 9 ноября 2023 г. Россия, Краснодар. гос. ин-т культуры, 281 с. ISBN 978-5-00179-447-9

## ***2.2. în lucrările manifestărilor științifice incluse în Registrul materialelor publicate în baza manifestărilor științifice organizate din Republica Moldova***

12. COJOCARU, S. Aportul semiotic al semnului plastic în imaginea artistică picturală. În: materialele de la Conferința științifică internațională online „Învățământul artistic – dimensiuni culturale”, vol.2, 15 mai 2020, Chișinău, AMTAP, pp. 53-54. ISBN: 978-9975-3311-5-9, CZU: 75.04/05.  
[https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare\\_articol/116704/gscholar](https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/116704/gscholar)
13. COJOCARU, S. Structured semiotic aspects of associative composition. In: Scientific Collection «InterConf», 2020, N3(39), p. 1091-1101. ISBN 978-0-216-01072-7.  
[https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag\\_file/1091-1101.pdf](https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/1091-1101.pdf)
14. COJOCARU, S. Aspectele tipologice asociativ semnificative ale semnului plastic în pictură. În: Culegere de articole și materiale ale conferinței științifice internaționale „Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine”, Ed. 2, 22-23 septembrie 2020, Academia de Științe a Moldovei, Iași - Chișinău, p. 72-76. ISSN 2558 – 894X. Indexată în bazele de date: IBN, Google Scholar.  
[https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag\\_file/Patrimoniul\\_cultural\\_de\\_ieri\\_2020\\_culegere%2Barticole\\_site.pdf](https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Patrimoniul_cultural_de_ieri_2020_culegere%2Barticole_site.pdf)
15. COJOCARU, S. Aspectele psihologice ale desenului ca metodă proiectivă de autocunoaștere. În: materialele Conferinței Științifice Naționale cu Participare Internațională „Probleme ale științelor socioumanistice și ale modernizării învățământului”, Seria XXIII, vol. I, 26 martie 2021, UPS „I. Creangă”, p. 304 – 311. ISBN 978-9975-46-559-5; 978-9975-46-560-1. CZU: 74:159.9.  
[http://dir.upsc.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/2672/Conf\\_UPSC\\_2021\\_Vol\\_I.pdf?sequence=3&isAllowed=y](http://dir.upsc.md:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/2672/Conf_UPSC_2021_Vol_I.pdf?sequence=3&isAllowed=y)
16. COJOCARU, S. Aspectele psihologice ale desenului la adulți și copii. În: materialele Conferinței Științifico-Practice Internațională „Educația artistic-spirituală în contextul învățământului contemporan: realizări, provocări, perspective”, 30-31 octombrie 2020, Universitatea de Stat „Alec Russo” Bălți, 2021, p. 128-133. ISBN 978-9975-3470-8-2.  
[https://ibn.idsi.md/vizualizare\\_articol/155866](https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/155866)

## Adnotare

### la teza de doctor în științe umanistice a d-nei Cojocaru Stela „Pictura ca fenomen plasticizator al gândirii asociative”,

Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Chișinău, 2025

**Structura tezei:** Introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 433 de titluri, 2 anexe (18 tabele, 260 figuri), 152 de pagini text de bază, volum total – 225 p. Rezultatele obținute sunt publicate în 16 materiale științifice.

**Cuvinte-cheie:** pictură asociativă, compoziție asociativă, gândire asociativă, semn plastic, simbol, asociație.

**Domeniul de studiu:** 651.01 Teoria și istoria artelor plastice

**Scopul lucrării:** stabilirea impactului gândirii asociative în pictură prin prisma interdisciplinarității, congruenței cu diferite științe (filosofie, semiotică, culturologie, psihologie); sistematizarea tipurilor de asociații artistice; stabilirea aspectelor aplicativ-practice a actului creativ pictural.

**Obiectivele cercetării:**

- 1) fundamentarea gândirii asociative și abordarea ei în actele picturale;
- 2) evidențierea rolului și funcției gândirii asociative și a asociațiilor în pictură;
- 3) identificarea mesajului semantic al semnelor plastice din imaginea vizuală picturală;
- 4) sistematizarea și catalogarea diferitor tipuri de asociații artistice, psihologice, culturale;
- 5) stabilirea aplicabilității teoretice și practice a metodelor picturii asociative.

**Noutatea și originalitatea științifică a cercetării:** rezidă în investigarea detaliată, elaborarea și prezentarea în premieră a unei cercetări științifice complexe interdisciplinare asupra picturii ca fenomen plasticizator al gândirii asociative, stabilirea semnificațiilor și simbolismului asociațiilor în substratul plastic și semantic al operelor de pictură.

**Problema științifică soluționată** rezidă în: 1) prezentarea importanței cercetării aspectelor asociative simbolice, semiotice, filosofico-culturale și psihologice ale picturii pe plan teoretic; 2) stabilirea tuturor tipurilor de asociații artistice, a semnelor plastice și elementelor structurale ale compozițiilor asociative; 3) conturarea și elucidarea direcțiilor aplicative a metodelor picturii asociative pentru educație și învățământ, dezvoltare a personalității umane, cunoașterea limbajului vizual, receptarea corectă.

**Semnificația teoretică:** valorizarea științifică a fenomenului gândirii asociative și prezenței acestuia în spațiul plastic pictural; studiul evoluției picturii asociative; sistematizarea asociațiilor artistice; elucidarea aspectelor gândirii asociative implicate în pictură; stabilirea semnificațiilor și asociațiilor mijloacelor artistico-plastice. S-au cercetat interferențele stilistice, compoziționale și conceptuale cu alte genuri de artă (fenomenul sinesteziei). S-a stabilit specificul limbajului asociativ plastic și metodelor de obținere a compozițiilor asociative picturale. Cercetarea dată sub aspect teoretic și aplicativ practic, prin soluțiile metodologice propuse, introduce în circuitul științific materiale informative noi în domeniul artelor plastice, prin confluența interdisciplinară cu științe: semiotica, filosofia, culturologia, psihologia, teoriile informaționale și comunicaționale.

**Valoarea aplicativă:** identificarea unor noi posibilități de evaluare teoretico-științifică a fenomenului gândirii asociative și prezența acestuia în spațiul plastic pictural prin metodologia propusă și implementările aplicative și practice ale metodei asociațiilor artistice și psihologice, în studiul limbajului vizual pictural, în receptarea corectă a operelor artistice, în psihopractici curative și dezvoltare personală a omului; oportune în cercetările științifice ulterioare și în procesul didactic profesional din domeniu și educațional.

**Rezultatele scontate:** lucrarea dată poate servi ca reper teoretic și metodologic pentru elaborarea unor teze de masterat, doctorat; posibilitatea utilizării materialului elaborat în cadrul instituțiilor de învățământ cu profil teoretic și estetic-artistic de către elevi și cadre didactice; informațiile date pot fi folosite în cursurile pentru studenții facultăților de arte plastice și design ca bază teoretică inițială pentru aplicațiile practice ale metodei asociative de pictură, ca suport de curs pentru receptarea corectă și adecvată a operelor picturale, pentru cursurile de psihologie a artei, de semiologie, de filosofie și culturologie; ca îndrumar pentru dezvoltarea gândirii asociative și percepției asociative; ca note de curs, publicații științifice în domeniul studiului artelor.

**Implementarea rezultatelor științifice:** Rezultatele cercetării au fost publicate în 16 articole științifice editate în reviste științifice de profil categoria „B+”; „B” și „C”, culegeri naționale și internaționale („Intertext”, „Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică”, „Probleme ale științelor socioumanistice și ale modernizării învățământului”, „Review of artistic education”), în materialele conferințelor: „Învățământul artistic – dimensiuni culturale”, „Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine”, «Science and Practice: implimentation to modern society», «History, Arts and Education», „Educația artistic-spirituală în contextul învățământului contemporan: realizări, provocări, perspective”, «Современные аспекты диалога литературы, музыки, изобразительного искусства в западноевропейской и отечественной музыкальной культуре».

**Annotation**  
**in the doctoral thesis in the humanities of Mrs. Cojocaru Stela**  
**"Painting as a plasticizing phenomenon of associative thinking",**  
**Free International University of Moldova, Chisinau, 2025**

**Structure of the thesis:** Introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 433 titles, 2 annexes (18 tables, 260 figures), 152 pages basic text, total volume – 225 p. The results obtained are published in 16 scientific materials.

**Key words:** associative painting, associative composition, associative thinking, plastic sign, symbol, association.

**Field of study:** 651.01 Theory and history of fine arts

**The purpose of the work:** establishing the impact of associative thinking in painting through the prism of indisciplinary, congruence with different sciences (philosophy, semiotics, culturology, psychology); the systematization of the types of artistic associations; establishing the applicative-practical aspects of the pictorial creative act.

**Research objectives:**

- 1) substantiation of associative thinking and its approach in pictorial acts;
- 2) highlighting the role and function of associative thinking and associations in painting;
- 3) identifying the semantic message of plastic signs from the pictorial visual image;
- 4) the systematization and cataloging of different types of artistic, psychological, cultural associations;
- 5) establishing the theoretical and practical applicability of associative painting methods.

**The novelty and scientific originality of the research:** resides in the detailed investigation, elaboration and presentation for the first time of a complex interdisciplinary scientific research on painting as a plasticizing phenomenon of associative thinking, establishing the meanings and symbolism of associations in the plastic and semantic substrate of paintings.

**The scientific problem solved:** resides in: 1) presenting the importance research of the associative symbolic, semiotic, philosophical-cultural and psychological aspects of painting on a theoretical level; 2) establishing all types of artistic associations, plastic signs and structural elements of associative compositions; 3) outlining and elucidating the application directions of associative painting methods for education and teaching, development of human personality, knowledge of visual language, correct reception.

**Theoretical significance:** scientific valorization of the phenomenon of associative thinking and its presence in the pictorial plastic space; study of the evolution of associative painting; systematization of artistic associations; elucidation of the aspects of associative thinking involved in painting; establishment of the meanings and associations of artistic-plastic means. Stylistic, compositional and conceptual interferences with other art genres were investigated (the phenomenon of synesthesia). The specificity of the plastic associative language and the methods of obtaining pictorial associative compositions were established. The research given under a theoretical and practical application aspect, through the proposed methodological solutions, introduces new informative materials in the field of plastic arts into the scientific circuit, through the interdisciplinary confluence with sciences: semiotics, philosophy, culturology, psychology, information and communication theories.

**Applicative value:** the identification of new theoretical-scientific evaluation possibilities of the phenomenon of associative thinking and its presence in the pictorial plastic space, through the proposed methodology and the applied and practical implementations of the method of artistic-psychological associations, in the study of pictorial visual language, in the correct reception of artistic works, in healing psychopractices and personal development of human; opportune in further scientific research and in the professional didactic process in the field and education.

**Expected results:** the given work can serve as a theoretical and methodological mark for the elaboration of master's theses, doctorate; the possibility of using the material developed in educational institutions with a theoretical and aesthetic-artistic profile by students and teaching staff; the information can be used in the courses for the students of the plastic arts and design faculties, as an initial theoretical basis for the practical applications of the associative method of painting, as course support for the correct and adequate reception of the pictorial works, for the psychology of art courses, semiology, philosophy and culturology; as a guide for the development of associative thinking and associative perception; as supports and course notes, scientific publications in the field of arts studies.

**Implementation of the scientific results:** The research results were released in 16 scientific articles published in "B+"; "B" and "C", category scientific journals; national and international collections ("Intertext", "Study of arts and culturology: history, theory, practice", "Problems of socio-humanistic sciences and modernization of education", "Review of artistic education"), in conference materials: "Artistic education – cultural dimensions", "Yesterday's cultural heritage – implications for the development of tomorrow's sustainable society", "Science and Practice: implementation to modern society", "History, Arts and Education", "Artistic-spiritual education in the context of contemporary education: achievements, challenges, perspectives", "Contemporary aspects of the dialogue of literature, music, visual arts in western European and domestic musical culture".

**COJOCARU STELA**

**PICTURA CA FENOMEN PLASTICIZATOR AL  
GÂNDIRII ASOCIATIVE**

**651 STUDIUL ARTELOR ȘI CULTUROLOGIE  
651.01 TEORIA ȘI ISTORIA ARTELOR PLASTICE**

**REZUMATUL  
tezei de doctor în științe umanistice**

|                                                                                       |                                                                  |
|---------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------|
| Aprobat spre tipar: 19.02.2024<br>Hârtie offset. Tipar digital<br>Coli de tipar: 1,91 | Formatul hârtiei 60x84 1/16<br>Tiraj – 50 ex.<br>Comanda nr. 134 |
|---------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------|

Tipografia, S.R.L. „Rucan Invest”,  
str. Vlaicu Pârcălab, nr.52, mun. Chișinău, MD-2012